

Rudersdal kulturarvsatlas

Kortlægning af værdifulde kulturmiljøer
Rudersdal Kommune og COWI. Juni 2009

Kulturmiljø

Turistvejen og Vaserne

Nummer

14

Landskabstype

Sø- og lavbundslandskabet

Tidsepoke

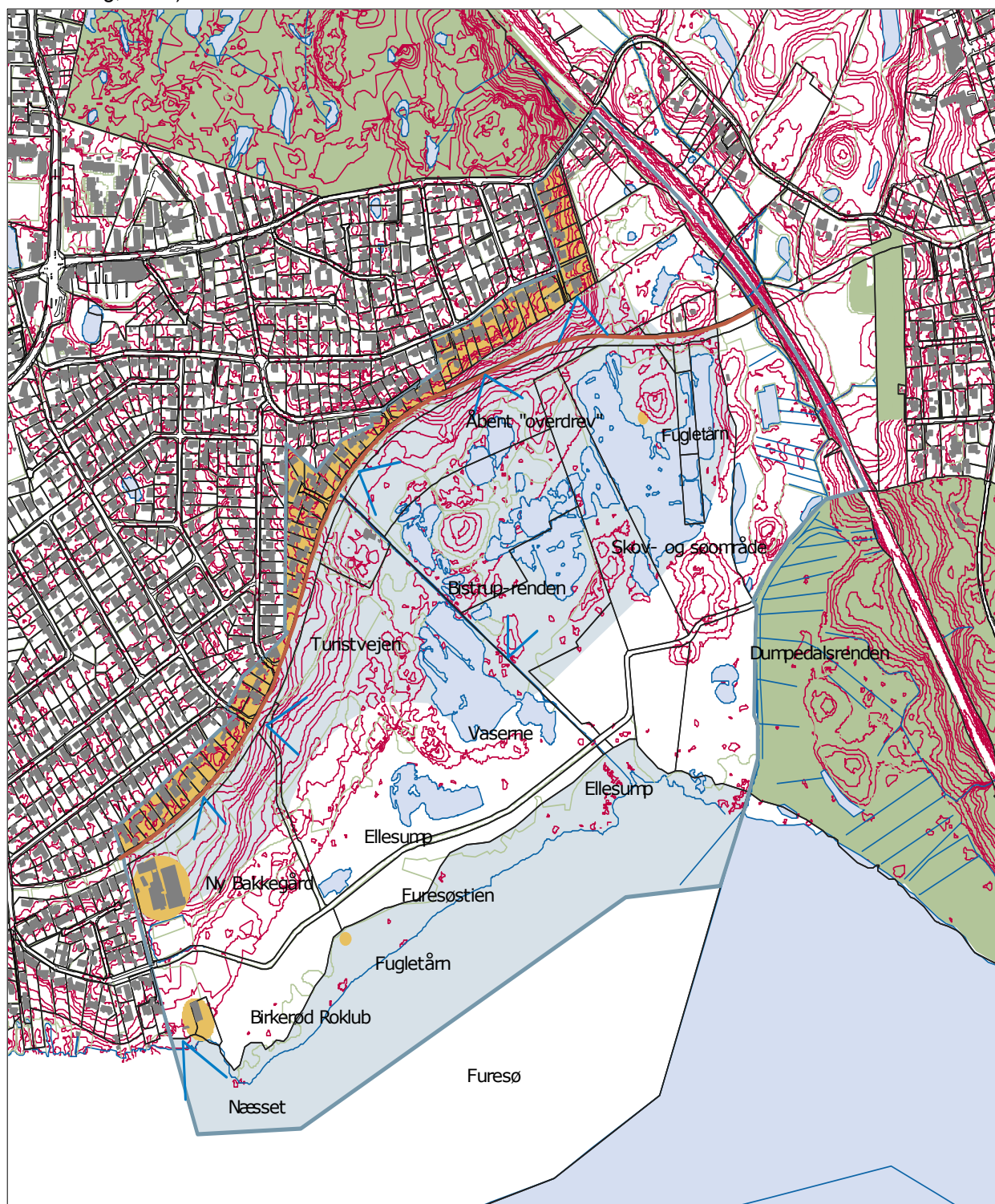
Ca. 1840 - i dag ("Andelstid, industrialisering, m.v.")

Tema

Rekreation, skove og kulturlandskab

Emne

Rekreative naturområder

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier.

Værdifuld udsigt	Bærende bevaringsværdier	Matrikler	Højdekurver
Træ	Værdifulde landskabstræk	Vej	Skov
Trærække, levende hegn o.l.	Værdifuld bebyggelsesflade	Bygninger	Vandløb, grøfter o.l.
Linjeformede værdifulde elementer	Skov - værdifuld	Hegn o.l.	Sø
Sigtelinjer	Dominerende bygninger		
Afgrænsning af kulturmiljøer	Bebyggelsesmønstre		

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier

Kulturmiljøet er et knap 120 ha varieret og oplevelsesrigt tunneldalområde, der ligger i forlængelse af Furesøens største bugt, Store Kalv. Den øverste del består af et afgræst overdrevslandskab, den centrale del er et afvekslende skov- og søområde, den nederste del består af et tæt ellesumpområde samt Furesøens bred.

Kulturmiljøets bærende bevaringsværdier er den fredsommelige Turistvej, som i dag er et lukket vejstykke i udkanten af et villakvarter, hvorfra der er en mageløs udsigt over naturområdet og Furesøen. Vejen var tæt på at blive til en stor og befærdet forbindelsesvej mellem Farum og Kongevejen.

Samlet vurdering og udpegningskriterier mv.

National værdi

Regional værdi

Kommunal/lokal værdi

Unik

Repræsentativ

Egnsspecifik

Fungerende

Autentisk

Hist. kildeværdi

Identitetsværdi

Oplevelsesværdi

Fortællerværdi

Diversitet

Homogenitet

Sammenhæng med naturgrundlag

Afgrænsning

Mod nord afgrænser den første række af villaer langs Turistvejen, idet disse villaer er orienteret i forhold til terrænet og udsigten over Vaserne. Den øvrige del af villakvarteret indgår ikke i kulturmiljøet, idet den er orienteret i forhold til veje og den foretagne planlægning for området.

Dumpedalsrenden afgrænser kulturmiljøet mod øst og nord. Mod nord afgrænser også jernbandedæmningen med Hillerødbanen. Mod syd afgrænser Furesøen og mod vest afgrænser villakvarteret vest for ridecenteret.

Kontekst

Søllerød Naturpark, Eskemosen, Hestkøbgård.

Bevaringstilstand

God.

Naturgrundlagets hovedtræk

Turistvejen og Vaserne tilhører naturgeografisk **Birkerød-området**, det er et varieret og bakket skov- og sølandskab.

Området består af et *dødislandskab* med mange afløbsfri småsøer og lavninger i et småbakket landbrugs- og skovlandskab.

Furesøen er en del af et af landets største tunneldalssystemer, som er dannet under istiden, og som fortsætter vest for kommunen. Turistvejen er anlagt på tunneldalens overkant, mens den øvrige del af Vaserne strækker sig ud over dalsiderne og i bunden af selve tunneldalen.

Jordbunden består af ferskvandssand.

Billedtekst - Furesøen indgår i et stort tunneldalsystem skabt i den sidste del af istiden. Vaserne strækker sig ned over dalsiden.

Landskabets hovedtræk

Arealanvendelse og landskabselementer

Vaserne er et knap 120 ha stort varieret naturområde på nordsiden af Furesøens største bugt, Store Kalv. Kulturmiljøet ligger i forlængelse af Frederikslund Skov.

Den asfalterede sti, Turistvejen, og den første række villaer følger nøje terrænkurverne, og er således underlagt de topografiske betingelser, som fortsat er gældende for området. Den første villarække afgrænses af klippede hække, som danner en værdifuld grøn afgrænsning af kulturmiljøet.

Længst mod nord er jordbunden tør og anvendes til ekstensiv græsning, hovedsageligt med får. Mod vest - ved Ny Bakkegård Ridecenter - afgrænses området af heste. I de centrale dele af Vaserne gror der løvskov, mens størsteparten af Vaserne består af mose- og søområder med naturlig opvækst af ellesump.

I den østlige del af Vaserne fortsætter Turistvejen i en smal trampesti. Her er længere afstand til vilakvarteret, som er placeret øverst oppe på skrænten. Her er vegetationen mere tæt af løvtræer, som naturligt indfinder sig på den tørre bund.

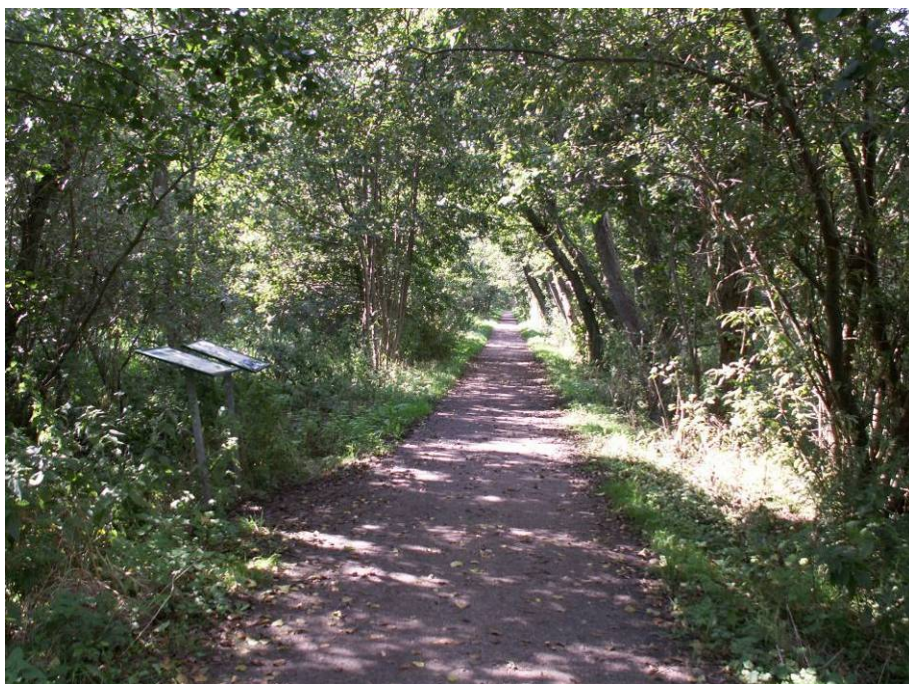

De tidligere tørvegrave i de centrale dele fremstår i dag som søer. De mange dræningskanaler i området, som bl.a. sikrer, at området fortsat er passabelt via anlagte stier og broer. Stierne er anlagt langs Furesøen og med forbindelse til Turistvejen, så det er muligt at foretage kortere eller længere rundture i området. Flere af stierne er anlagt som lange vejkanter, der mere eller mindre flyder oven på den meget vandmættede tørvbund. Der er adskillige stier, der fører rundt i det store naturområde, samt forskellige faciliteter såsom en udstillingspavillon og et fugletårn.

Den nederste del af moseområdet er sammensat af nogle åbne engarealer, vandfyldte tørvegrave, tætte ellesumpe - som nogle steder også er med opvækst af birk og pil - og et større rørskovsareal ud mod Store Kalv.

I den midterste del af Vaserne - ud for Poppelbakken - er et rensningsanlæg, som er afgrænset af tæt beplantning bestående af løvtræer og buske.

Billedtekst - Turistvejen fortsætter som sti mod øst. Her har landskabet overdrevskarakter.

Billedtekst - Furesøstien. Flere steder i Vaserne er der opsat informationstavler. Den nederste del af kulturmiljøet består af ellesump, hvor rekreative stier er anlagt oven på den våde bund.

Billedtekst - Fugletårnet ved Furesøstien.

Billedtekst - Kulturmiljøet har stor rekreativ værdi. Fra broerne ved Birkerød Roklub er der god udsigt over Furesøen.

Rumlige og visuelle forhold

Langs Furesøen er der tætte partier af træer og buske, og i kanten af søen gror der tætte og høje rørskove, som hindrer en udsigt over Furesøen. Det giver mørke og tætte ellesumpområder, hvor man færdes på stierne i grønne tunneler, som er i stor kontrast til de åbne højereliggende områder med lys og udsigt.

Landskabselementerne er af varierede størrelse og orientering og ligger spredt mellem hinanden. Det danner en svag struktur, men til gengæld skaber det et meget varieret og oplevelsesrigt landskab med stedvis åbne områder med vidt udsyn og stedvis lukkede områder med tæt vegetation.

Oplevelsesrige delområder

Ny Bakkegård Ridecenter med hestefolde adskiller sig sammen med Birkerød Ro- og Sejlklub i den vestligste del af Vaserne ved at ligge i en mere skovagtig bevoksning og ved at være et mere intensivt rekreativt område i forhold til resten af kulturmiljøet. Begge bygninger er store og markante med en del omgivende bygningsanlæg i

form af henholdsvis ridehal og hestefolde samt skure, bådebro og bådestativer. Ridecenteret følger sig dog efter terrænet og er delvis indpasset i den tætte bevoksning. Det fremstår som pejlemærker på land, mens roklubben og bådebroen og i øvrigt også fugletårnet fremstår som tydelige pejlemærker fra søsiden.

Udsigter og visuelle sammenhænge

Ved Furesøens bred er der opstillet et fugletårn, hvorfra der er udsigt ud over Furesøen og ind i Vaserne tætte og høje vegetation af elle-, pile- og birketræer.

Fra Turistvejens højeste partier er der vid udsigt over naturområdet og med kig til Furesøen. Nede fra stien langs Bistruprenden er der udsigt til villakvarteret, der ligger som en "bjergby" med mange høje træer på randen af tunneldalen.

Billedtekst - Landskabsplejen foretages af får for at bevare den gode udsigt over området og Furesøen. Dele af området er dog under tilgroning.

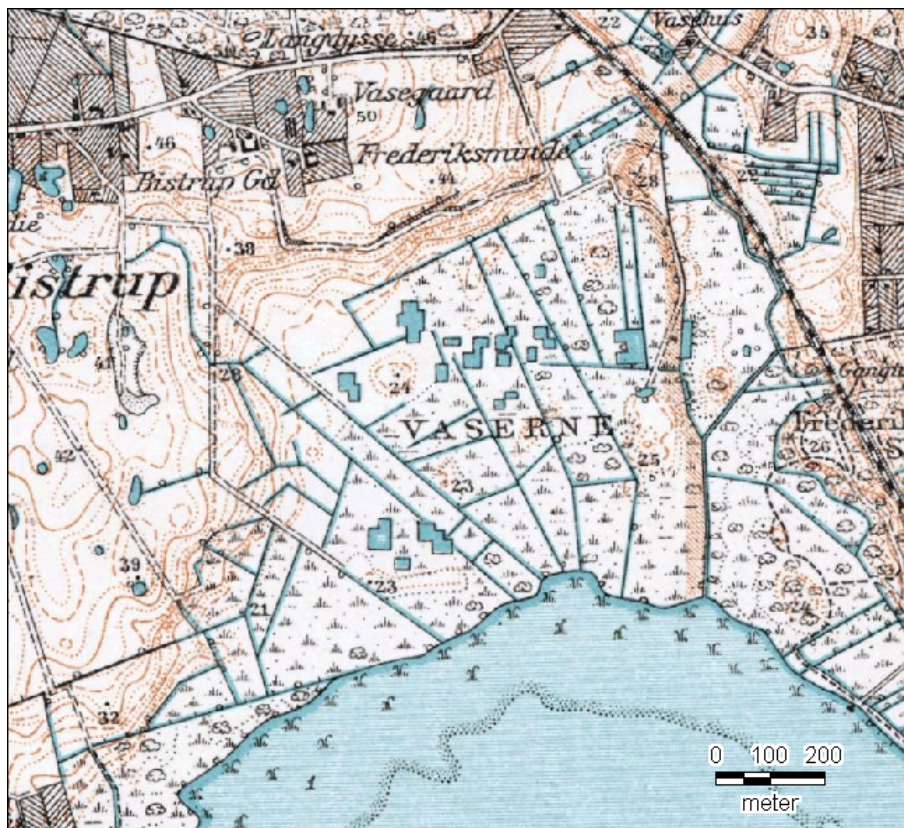

Billedtekst - Mange af beboerne langs Turisvejen har brug for et hul i hækken, som kan være udformet på forskellig vis.

Billedtekst - Karakteristisk for afgrænsningen af Turisvejen på nordsiden er de klippede hække.

Kulturhistoriske hovedtræk

Billedtekst - Historisk kort. Produceret i perioden 1842-1899. KMS

Hovedtræk

Til urbaniseringens ubønhørlige fremgang hørte den tiltagende biltrafik i tresserne. Geografien betød, at Birkerøds vejssystemer kom under pres. Amtsvejen gennem Birkerød, Kongevejen, var en af Nordsjællands mest befærdede veje, og omkring 1960 blev spørgsmålet om en ny tilkørselsvej til Kongevejen syd om Birkerød og Bistrup aktuelt.

Allerede i kommunens første byplanforslag i 1942 påtænkte man et større vejanlæg gennem Vaserne, "der i særlig grad vil få betydning for udflugts-trafikken". Baggrunden var det i 1928 nedsatte udvalg til "Planlægning af Københavns-Egnens grønne Områder". "Stauning-udvalget", som det populært kaldtes, offentliggjorde i 1936 en betænkning om en udflugtsvej nord om Furesøen. Prioritering af andre projekter og ikke mindst besættelsen satte en midlertidig stopper for projektet. Men straks efter krigen blev den foreslåede

"udflugtsvej" udgangspunkt for et kommunalt vejprojekt.

Det oprindelige sommerhusområde ved Bistrup udviklede sig i løbet af 1950'erne til helårsbebyggelse, og de nye grundejerforeninger begyndte omkring 1960 at presse på for at få vejen anlagt som "udstykningssvej". Det førte til et fornyet projekt i 1964 med en betydeligt bredere vej end oprindeligt foreslået langs nordsiden af de fredede Vaser.

Problematikken var klassisk. Oprindeligt var et af hovedformålene ved fredningerne omkring København at sikre udflugtsmuligheder for københavnere. Men når det kom til stykket, ville folk meget hellere bo i de naturskønne områder i stedet for kun at besøge dem på søndagsudflugten. Dermed blev åndehullerne for turister og fastboende truet af det tiltagende byggeri.

Sådan gik det også i Vaserne. De selv samme grundejere – eller rettere nogen af dem – der i 1960 ønskede en udstykningsvej, opdagede i midten af tresserne, hvilken trussel samme vej var mod deres uspolerede natur. I 1966 blev fronterne trukket skarpt op mellem en slags selvbestaltet forening "Red Vaserne" og andre grundejere med arkitekten Wedel Storm i spidsen, der ønskede vejen gennemført.

Turistvej-projektet blev en sag, der fik landsdækkende opmærksomhed. Selvfølgelig fyldte projektet også meget i den lokale debat med mange mere eller mindre vidtløftige forslag til alternative vejforløb – gerne ud fra grundprincippet om, at vejen skulle anlægges så langt fra forslagsstillerens ejendom som muligt.

Med motorvejen gennem Utterslev Mose i frisk erindring engagerede biologen, professor Anders Munk, arkitekten Mogens Christiansen og ingeniør F. Fogt Petersen sig seriøst i bekæmpelsen af asfalt-orgiet gennem de enestående Vaser. Kommunalbestyrelsen i Birkerød fulgte op og satte foden på bremsen, idet Socialdemokratiet, der

tidligere var gået ind for vejprojektet nu skiftede standpunkt. Dertil kom, at den nydannede "Birkerød Miljø Liste" ved kommunevalget 1974 opnåede to mandater med udgangspunkt i følgende slogan: "Ny vej = Ingen løsning. Ingen vej = Ny løsning!".

Kampen kom herfra til at stå mellem byrådet i Birkerød, der var splittet i spørgsmålet om en gennemfartsvej, og Frederiksborg Amt, der ønskede en ny forbindelsesvej mellem Farum og Kongevejen. Sagen om "Vase-motorvejen" endte dog med, at projektet blev skrinlagt, da fredningsnævnet i efteråret 1975 totalfredede Vaserne, således at "intet vejprojekt vil blive tolereret".

Området gennemskæres af et veltillægt og omkostningskrævende stisystem. Begrebet "Vase" referer til – ligesom ordet "Veje" – et overgangssted over et fugtigt område, og Vasevej må opfattes som en del af oldtidens og middelalderens alvej-system.

Billedtekst - Kulturmiljøets bærende bevaringsværdi er Turistvejen, som endte med at blive en fredelig cykel- og gangsti i stedet for en forbindelsesvej mellem Farum og Kongevejen.

Arkitektoniske hovedtræk

Billedtekst - Bevaringsværdige arkitektoniske sammenhænge. Den højrøde farve angiver Dominerende bygninger. Den lyserøde angiver Bebyggelsesmønster. De blå vinkler og pile angiver Udsigt og Sigtelinjer.

Hovedtræk

Det dominerende arkitektoniske hovedtræk i området er selve afgrænsningen mellem det åbne, rekreative landskab mod syd og øst, og parcelhuskvarteret mod nord og vest. Afgrænsningen udgøres af den svungne Turistvej, som i tillempet

form følger landskabets hovedlinjer. Bebyggelsen er hævet over terrænet, og grænsen mellem haverne og vejen markeres næsten hele vejen af markante, klippede hække, som giver en virkningsfuld kontrast til den naturlige bevoksning i Vaserne.

Billedtekst - Rækken af parcelhuse nord for Turistvejen inddrager alle udsigten som et væsentligt træk i arkitekturen. De er ofte med overetage, så udsigten herfra kan nydes.

Bebyggelsesmønstre

Rækken af parcelhuse nord for Turistvejen er på mange måder helt repræsentativ for parcelhusområdet i hele landet. Dog er det karakteristisk, at næsten alle huse inddrager udsigten som et væsentligt træk i arkitekturen:

Husene ligger på den højeste del af grunden, og er ofte bygget med parterre, så overetagen giver gode muligheder for panoramaudsigt over landskabet. Der er i høj grad tale om hvad man kunne kalde "udsigtsarkitektur". Nærheden til det rekreative landskab fordrer også tilgængelighed. De huse, der ikke har tilkørsel direkte fra Turistvejen, har derfor brug for et "hul i hækken", en detalje som udføres på et utal af måder, og er med til at give området karakter og charme.

Husrækken rummer eksempler på stort set samtlige stilarter inden for parcelhusbyggeriet. Der er også tegn på, at der er sket en løbende fornyelse, så bebyggelsen aldersmæssigt strækker sig fra huse fra 1960'erne og frem til 2000.

Elementer i bebyggelsen

Roklubben og rideskolen udgør særlige funktioner, som kobler sig til det rekreative områdes bærende træk med sø og landskab. Ved roklubben udgør broerne en arkitektonisk behandling af overgangen mellem land og vand, idet de skaber adgang gennem det bånd af tagrør, som ellers kanter Furesøen. Selve klubhuset rummer ingen væsentlige kvaliteter. Heller ikke rideskolens bygninger tilfører særlig kvalitet til området.

Sårbarhed og anbefalinger

Sårbarhed

Den nordlige afgrænsning af området er sårbar over for ændring af de næsten sammenhængende grønne klippede hække og de bagvedliggende mange høje træer i haverne. Det skaber tilsammen en værdifuld afgrænsning af naturområdet. Tiltag som bryder eller slører dette væsentlige karaktertræk i kulturmiljøet bør hindres. Det gælder således opførelse af villaer, skure, vinterhaver og andre tilbygninger og anlæg samt fjernelse af hække og karaktergivende træer.

Området er sårbart over for ændring af landskabsstrukturen. Kulturmiljøets sammenhængende åbne partier er således følsom over for naturlig tilgroning, som hindrer det stedvis frie udsyn over Vaserne og udsigten over Furesøen. Kulturmiljøet bør heller ikke udsættes for yderligere byggeri og anlæg, eller for opdyrkning, dræning, ændringer eller sløring af terrænformer og tilplantning.

Udpluk af planer og beskyttelse

- Vaserne og et større område mod nord er udpeget i regionplanen som værdifuldt kulturmiljø.

- Vaserne er en del af et større naturfredet område, der fortsætter mod nord. Gennem hele dette område løber Dumpedalsrenden.

- Vaserne er beskyttet som Natura 2000-område.

- Hovedparten er beskyttet som moser og vådområder samt vandløb.

- Hele området er i regionplanen udpeget som område med landskabelige værdier.

- De yderste randområder befinder sig i et område, der i regionplanen er udpeget som område, hvor skovrejsning er uønsket.

Anbefalinger

Det er vigtigt at fastholde området som et naturområde. Herunder bør de mange fine udsigter fra de tørre partier af området fastholdes og nænsomt udbygges til glæde for de mange beboere langs Turistvejen samt de mange brugere af området.

- Flere steder - især i den nordøstlige del af Vaserne - er skråninger ved at gro til med buske, og snart vil der indfinde sig krat og egentlig skov, hvis området ikke plejes ved høstet eller græssende dyr. Det tilrådes derfor at få udarbejdet en pleje- og formidlingsplan for områdets vegetation, stier, skilte og faciliteter mv.